

La llengua dels avis i un trepidant desig de poesia. Els 75 anys de l'Academiuta de Pier Paolo Pasolini

Stefania Buosi Moncunill

Davant de l'església de Versuta, el diumenge de la
fundació de l'Academiuta
(Foto d'Elio Ciol)

ABSTRACT

La lingua dei nonni e un trepidante desiderio di poesia: si presenta un articolo in lingua catalana sull'incontro "L'Academiuta di lenga furlana e il suo trepido desiderio di poesia", organizzato dal Centro studi Pasolini e svoltosi martedì 18 febbraio 2020 a Casarsa della Delizia, in occasione del 75° anniversario della fondazione dell'Academiuta di lenga furlana di Pier Paolo Pasolini. Attraverso l'Academiuta, fondata il 18 febbraio 1945 a Versuta, si afferma la lingua del Friuli occidentale; il friulano viene riconosciuto come minoranza storica nel 1999. Un'idea avanguardista, nata nel contesto dell'Academiuta, è stata quella di estendere gli interessi filologici e poetici ad altre lingue romanze minoritarie come il catalano. Pasolini chiede al poeta e attivista catalano Carles Cardó di essere curatore di una breve antologia di poesia catalana. In seguito a questo fatto il titolo della rivista edita dall'Academiuta cambia da Strologút a Quaderno romanzo.

The language of grandparents and an eagerly desire of poetry: this paper presents an article in Catalan about the meeting "L'Academiuta di lenga furlana e il suo trepido desiderio di poesia" organized by the Centro studi Pasolini and held on Tuesday 18 February 2020 at Casarsa della Delizia, in occasion of the 75th anniversary of the foundation of the *Academiuta di lenga furlana* by Pier Paolo Pasolini. Through the *Academiuta*, founded on 18 Februa-

La dictadura feixista de Franco ha condemnat la llengua catalana a l'ostracisme més dur, expurgant-la no tan sols de l'escola i dels jutjats, sinó també de la tribuna, de la ràdio, de la premsa, del llibre i, fins i tot, de l'església. Això no obstant, els escriptors catalans continuen treballant a les catacumbes en espera del dia, potser no gaire llunyà, en què el sol de la llibertat tornarà a brillar sobre aquesta llengua, hereva de la provençal, que va ser la segona en importància -després de la italiana- a l'edat mitjana, i que actualment parlen a Espanya, França (Pirineus Orientals) i a Itàlia (l'Alguer, a Sardenya) no menys de sis milions de persones".

(*Quaderno romanzo* número 3, *Academiuta*, Casarsa della Delizia, juny 1947)

"L'Academiuta di lenga furlana e il suo trepido desiderio di poesia". Aquest el títol de la trobada

ry 1945 in Versuta, it is affirmed the language of western Friuli; Friulian was recognized as an historical minority in 1999. A cutting-edge idea, born in the context of the *Academiuta*, was to extend the interests of philology and poetry into others minority Romance languages such as Catalan. Pasolini asks the Catalan poet and activist Carles Cardó to be the curator of a short anthology of Catalan poetry. Following this fact, the title of the magazine, published by *Academiuta*, changes his name from *Strologút* to *Quaderno romanzo*.

PAROLE CHIAVE

MINORANZE LINGUISTICHE;
FILOLOGIA MODERNA;
FILOLOGIA CATALANA;
STORIA DELLA LINGUA CATALANA;
STUDI INTERCULTURALI.

KEY WORDS

LINGUISTICS MINORITIES;
MODERN PHILOLOGY;
CATALAN PHILOLOGY;
HISTORY OF CATALAN LANGUAGE;
INTERCULTURAL STUDIES.

celebrada el dimarts 18 de febrer de 2020 a Casarsa della Delizia, amb motiu del 75è aniversari de la fundació de l'*Academiuta di lenga furlana* de Pier Paolo Pasolini. El Centre d'estudis Pasolini, dirigit per Piero Colussi, va organitzar l'esdeveniment a la sala de juntes del Palau Burovich, que va quedar plena de gom a gom. El president del consell regional, Pier Mauro Zanin, va lliurar al centre el segell de la Regió, com a reconeixement al treball preciós que han desenvolupat.

El diumenge 18 de febrer de 1945 de fet, en una reunió amb els joves del poble friülà de Versuta, es va fundar l'*Academiuta*. El seu escut és un cap de *ardilut* (dolceta) amb el lema en friülà "O cristian furlanut/plen di vecia salut" "O cristià friülanet/ple d'antiga salut". L'esdeveniment va ser immortalitzat pel fotògraf Elio Ciol, que, amb quinze anys aleshores, va fer una foto als

joves de l'*Academiuta* davant de l'església de Sant Antoni Abat a Versuta.

Després de la salutació de les autoritats, la commemoració de l'*Academiuta*, coordinada per Rienzo Pellegrini, professor de Llengua i literatura friülana, a la Universit  di Trieste, jubilat, ha registrat la intervenció in *primis* de Francesco Zambon, filòleg i professor de Literatura de la Universit  di Trento. El professor Zambon ha traçat un perfil de Nico Naldini, poeta, escriptor i cos  de Pasolini, que va començar la seva trajectòria intel·lectual precisament a partir de l'experiència adolescent feta a l'*Academiuta*. Després van tenir lloc els discursos apassionants i apassionats de dos antics estudiants de l'*Academiuta*, Elio Ciol i Giuseppe Bertolin (Nini). Elio i Giuseppe van permetre que els presents visquessin, a través de la seva memòria personal, el diumenge de finals de febrer quan van saber pel mestre Pasolini que es fundaria l'*Academiuta*. Val la pena insistir en algunes paraules de Nini, el qual, no oblidant els ensenyaments del mestre, conta, amb una actitud fortament narrativa, l'experiència: "Feia un bon dia assolellat i feia fred", comença. Llavors recorda que portava uns mitjons fets de llana, a casa, amb la llana de les ovelles. A la foto de Ciol, de fet, és el que es tapa les cames amb una gorra per intentar ocultar aquells mitjons que li feien vergonya.

Aquesta narració descriu la imatge d'una Versuta habitada per nens que mai han llegit ni un llibre, que no escolten la ràdio, simplement perquè no n'hi ha. I aquest element proporciona una mesura del valor cultural de l'obra de Pasolini. "Per a ell Miuta – afegeix Nini, que en aquell moment tenia deu anys – era l'àvia de Ciol". Per a Nini, l'*Academiuta*  s, per tant, una cosa petita i familiar, com en realitat era la petita habitació de la casa de Pier Paolo, on es trobaven els més joves dels alumnes. Per concloure, Nini recorda un detall molt significatiu de l'altura de Pasolini, de la seva sensibilitat fora del comú, és a dir, recorda com Pasolini gaudia del contacte amb les persones "senzilles", amb persones que no tenien estudis superiors, que en aquell moment no tenien ni tan sols el cinqu  grau de primària.

Nico Naldini, al seu llibre *Pasolini, una vida* (Einaudi, 1989), diu: "Les reunions de l'*Academiuta* tenen lloc cada diumenge a la tarda a l'habitació de Versuta i cadascun dels acadèmics llegeix els seus nous poemes. (...) L'alegria amb què ens trobàvem va donar (...) una fisonomia particular, fins i tot commovedora als nostres diumenges a la tarda; i tot això confirma una vegada més que jo viuria (oh, aquest condicional!) en un estat d'alegria inalterada".

El friülà era, per a Pasolini, la llengua que li havia transm s, de manera indirecta (ja que ell, fill d'un militar, a casa parlava rigorosament italià) la seva mare, que era de Casarsa. I justament a través de la seva *Academiuta* s'afirma la llengua del Fri l occidental. També del llibre de Naldini, podem destacar la carta que Pasolini escriu a Franco De Gironcoli, amic del poeta i també escriptor de poemes en llengua fri lana: «Ara per a mi escriure en friülà és el mitjà que he trobat per fixar el que els simbolistes i els músics del segle XIX han buscat amb afany (i també el nostre Pascoli, encara que malament),  s a dir, una "melodia infinita"». La referència a la llengua no només representa el vincle amb els nostres pares, sinó que també és una expressió d'una cultura més propera al nostre sentiment que no pas la que es pot representar en altres idiomes. A més, la poesia és una forma literària molt alta,  s com una pintura,  s immediata, parla a la sensibilitat de la gent.

L'*Academiuta* aviat es va convertir també en editorial i la seva publicació oficial va ser el *Stroligut*. A l'agost surt el primer número de la revista, que torna a iniciar la numeració per distingir-se dels dos anteriors *Stroligut di c  da l'aga* (en referència al riu Tagliamento). L'aspecte de les traduccions també és important: l'*Academiuta* va desenvolupar l'hàbit de traduir poetes estrangers al friülà. Eren poetes del corrent simbolista: Rimbaud, Verlaine, Jiménez i d'altres.

La idea m s avantguardista nascuda dintre aquest context és la d'estendre els interessos filològics i poètics a altres llengües romàniques

minoritàries. Sempre llegint del llibre de Naldini: “Gianfranco Contini el posa en contacte amb el poeta català Carles Cardó, a qui Pasolini demana ser el curador d’una breu antologia de poesia catalana (...)”. Des de aquest moment el títol de la revista canvia de *Stroligút* a *Quaderno romanzo*, indicant així un programa no només de poesia sinó també de filologia estesa a totes les llengües minoritàries de l’àrea romànica.

Per concloure, ens podem quedar amb algunes preguntes: com és possible que al 1945, període en què la mort és una cita diària, s’aconsegueix viure una experiència de poesia i bellesa extraordinària com la de l’*Academiuta* de Versuta? I més: com va ser possible que s’hagi pogut beneficiar de la possibilitat d’establir una relació de pau, en un clima de guerra, mitjançant l’ús de la poesia? Preguntes obertes, al centre de les quals es contempla un nom i un cognom: Pier Paolo Pasolini. Controvertit i valent, sense cap dubte una de les veus crítiques més interessants del segle XX.

Stefania Buosi Moncunill, ricercatrice, è dottoranda in Filologia Catalana, iscritta al programma “Studi linguistici, letterari e culturali” dell’Università de Barcelona.

buostefany2@gmail.com